

Amsterdamse City Deal "Naar een stad zonder aardgas"

Een betaalbare en duurzame warmtevoorziening

Wereldwijd verandert het klimaat. De belangrijkste oorzaak is de CO₂-uitstoot bij het verbruik van fossiele energie. De klimaatconferentie in Parijs in 2015 onderkent dit en ruim 150 landen gaan daarom maatregelen nemen. Het Europees Parlement heeft inmiddels met het Parijse akkoord ingestemd. Aardgas is zo'n fossiele energiebron die veel CO₂ uit stoot. Dit aardgas speelt een grote rol in de Nederlandse energievoorziening. Over ongeveer 20 jaar is het Nederlandse gas op en wordt ons land afhankelijk van buitenlands gas. Ook Amsterdam gebruikt veel aardgas: bijna 90% van de energie voor de warmtevoorziening komt van aardgas. Dat is bijna de helft van het energieverbruik in de stad en vormt een wezenlijk onderdeel van de energierekening van de inwoners. Amsterdam wil en moet om die redenen de warmtevoorziening verder gaan baseren op andere, duurzamere en betaalbare energie.

Aardgasloze wijken, een complexe opgave

De verduurzaming van de warmtevoorziening tot een aardgasloze stad is een complexe opgave, met technische, financiële, organisatorische en communicatieve uitdagingen. Het gaat conform de Trias Energetica om het besparen van energie door het isoleren van gebouwen en om de verduurzaming van de resterende warmtevraag. Dit betreft onder andere aanpassingen aan energie-installaties in gebouwen, het vervangen van aardgasinfrastructuur, de verzwaring van stroomnetten en nieuwe warmtenetten. In vele buurten en wijken betekent dit dat straten tijdelijk open liggen. Het gaat om grote investeringen en meerjarige uitvoering. De organisatie van de uitvoering van zulke grote technische projecten en de financiering van zulke grote investeringen is ingewikkeld. Daarnaast is een zorgvuldige communicatie over deze veranderingen voor, tijdens en na de uitvoering essentieel. Bewoners hebben en krijgen een rol bij de afweging in de verduurzaming van de warmtevoorziening in hun woningen en wijken.

Lokale partijen nemen initiatief

De gemeente Amsterdam werkt deze koers naar een betaalbare en duurzame stedelijke warmtevoorziening uit in de strategie 'Naar een stad zonder aardgas'. Deze strategie benadrukt de noodzaak en urgentie van een overstap van bestaande woningen en wijken naar een 'aardgasloze' warmtevoorziening. Die overstap is een complexe opgave, waarin diverse stakeholders een rol spelen en over een langere periode van elkaar afhankelijk zijn. De gemeente heeft daarom het initiatief genomen voor een samenwerking tussen deze stakeholders.

Samenwerking is noodzakelijk

De voorliggende Amsterdamse City Deal is bedoeld om de samenwerking, onder andere gericht op proefprojecten en onderzoek naar alternatieven voor een fossiele warmtevoorziening, vorm te geven. We werken aan een gemeenschappelijk kader met een duidelijke 'stip op de horizon' voor de lange termijn. Voor de korte termijn behelst de City Deal concrete afspraken over activiteiten en projecten waar we als stakeholders nu samen mee aan het werk willen gaan.

Partijen zijn afhankelijk van bijdragen van het Rijk in de transitie naar een stad zonder aardgas. Het succes van de samenwerking en de City Deal hangt dan ook samen met de voortgang die het Rijk maakt in het scheppen (en schrappen) van de juiste wetten en regels en het leveren van passende financiële bijdragen. Juist daarom blijven de deelnemende partijen over de City Deal en andere warmte gerelateerde zaken nauw in gesprek met departementen en bestuurders, en treden daarin ook gezamenlijk op. Ook in de Metropoolregio Amsterdam wordt samengewerkt aan een aardgasloze toekomst onder regie van het Programma MRA Warmte & Koude.

De ondergetekenden,

1. Gemeente Amsterdam
2. AFWC
3. Alliander
4. Liander
5. Nuon
6. Woningstichting Stadgenoot
7. Woningstichting Eigen Haard
8. Woningstichting Rochdale
9. WestpoortWarmte
10. Ymere

Ervaren dat in de stedelijke warmtevoorziening diverse stakeholders samen moeten werken, ieder vanuit een eigen rol en bijdrage: particuliere en zakelijke gebruikers, gebouw eigenaren, vastgoedontwikkelaars, energieleveranciers, warmteproducenten, netbeheerders en overheden:

- Het Rijk stelt onder andere kaders voor de tarieven van warmtelevering en houdt toezicht op de verdeling van de kosten van de gas- en elektriciteitsnetten.
- Woningcorporaties en andere vastgoedeigenaren zorgen voor hun vastgoed, inclusief installaties voor de verwarming van woningen en bedrijfsgebouwen
- Netbeheerders zorgen voor de aanleg, het beheer en onderhoud en de innovatie van de gas- en elektriciteitsinfrastructuur.
- De gemeente is onder meer verantwoordelijk voor het stellen van doelen voor verduurzaming en voor de coördinatie van werkzaamheden aan leidingen in de openbare ruimte.
- Energiebedrijven zorgen voor de productie en levering van warmte, groen gas en elektriciteit.

Partijen zijn sterk van elkaar afhankelijk bij het zoeken naar oplossingen voor verduurzaming van de warmtevoorziening. Dat maakt een samenwerking noodzakelijk waarbij wij verder kijken dan vandaag, technologisch en organisatorisch innoveren, de wensen en initiatieven van inwoners honoreren, en voorsorteren op veranderende rollen en taken van de stakeholders in de energietransitie.

Komen overeen dat zij met deze City Deal gezamenlijk de benodigde stappen willen zetten naar een energietransitie van aardgas naar een duurzame, betaalbare en transparante warmtevoorziening:

- We zien de noodzaak om te komen tot een betaalbare en duurzame warmtevoorziening zonder fossiel gas in 2050, waarbij de betaalbaarheid voor bewoners van groot belang is.
- We gaan daarom in de periode tot 2040 actief samenwerken om 100.000 bestaande woningen van aardgas naar aardgasloos te brengen.
- We gaan werken met *een gebiedsgerichte aanpak* en uitwerkingen. In zo'n uitwerking stellen we vast welk warmtesysteem het beste past bij de stakeholders en het betreffende gebied.
- De zogenaamde *Gebiedskaart Aardgasloze wijken* is vertrekpunt voor deze buurt- en gebiedsgerichte uitwerkingen.
- De corporaties en de gemeente werken die kaart nu verder uit, samen met de warmtebedrijven Nuon en Westpoort Warmte en netwerkbedrijf Alliander.
- We starten in 2016 met de voorbereiding van het (proef)projecten '*Aardgasloze wijken*'. Dit betreft de overstap van 2.500 bestaande woningen van aardgas naar aardgasloos.
- We nemen de uitwerking van de *Gebiedskaart* als basis voor de keuze van gezamenlijke (proef)projecten. Deze hebben als doel wijken of buurten (nagenoeg) volledig aardgasloos te maken.

- Binnen het (proef)project worden de inspanningen verdeeld over stadswarmte, all electric, geothermie en groen gas. De projecten worden in de periode tot 2020 in uitvoering genomen waarbij instemming van de huurders voorwaarde is.
- We gebruiken de eerste resultaten van deze proefprojecten om in 2018 concreet uitwerking te geven aan de *verdere fasering* en aanpak van de beweging naar aardgasloze wijken.
- Dit onderzoek zal ook de haalbaarheid van onze doelstelling van '100.000 aardgasloze woningen in 2040' toetsen, of mogelijk zelfs tot een hogere doelstelling leiden.
- Voor 1 januari 2018 worden door de corporaties 10.000 bestaande woningen aangewezen voor het omzetten naar aardgasloos. Een gebiedsgerichte aanpak is daarbij leidend.
- We faciliteren ook de ontwikkeling van andere projecten voor de transitie naar een aardgasloos Amsterdam, waar de gelegenheid zich voordoet.
- We maken *in onze aanpak* transparante afwegingen t.a.v. de systemen en bronnen voor de warmtevoorziening in buurten en wijken en de noodzakelijke regelgeving, businesscases en besluitvormingsmodellen.
- We zorgen ervoor dat burgers en bedrijven in de afwegingen in zowel de buurten en de wijken als in de stad worden gehoord en zich gehoord voelen.
- We ontwikkelen nieuwe marktmodellen voor warmtevoorzieningen tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.
- We gaan er aan werken om een samen een aantrekkelijke financiële propositie te ontwikkelen voor de consument en een sluitende businesscase voor elk van de andere stakeholders.
- We vormen een platform waar we kennis en best practices kunnen delen, zodat ook andere belanghebbers en mogelijke partners zich kunnen aansluiten.
- We werken aan deze ontwikkeling naar een stad zonder aardgas, onder de voorwaarden van betaalbaar, open en duurzaam (zie de Agenda Duurzaam Amsterdam), of het nu gaat om all electric-, groen gas of warmtenet-concepten.
- Wij beseffen ons dat bij gebouwingsrepen instemming nodig is van 70% van de huurders.

Gaan de governance organiseren onder voorzitterschap van de gemeente. Een stuurgroep Amsterdam Aardgasloos zal een gezamenlijke projectgroep City Deal instellen, die bestaat uit 'dedicated' en deskundige mensen uit alle noodzakelijke technische en organisatorische disciplines. Stuur- en projectgroep zijn verantwoordelijk voor het vormgeven en uitvoeren van deze City Deal. Partijen blijven verantwoordelijk voor de eigen inbreng en projecten in het kader van deze transitie. Deze projectorganisatie zal per 1 januari 2017 van start gaan en gedurende minstens 4 jaren in stand blijven.

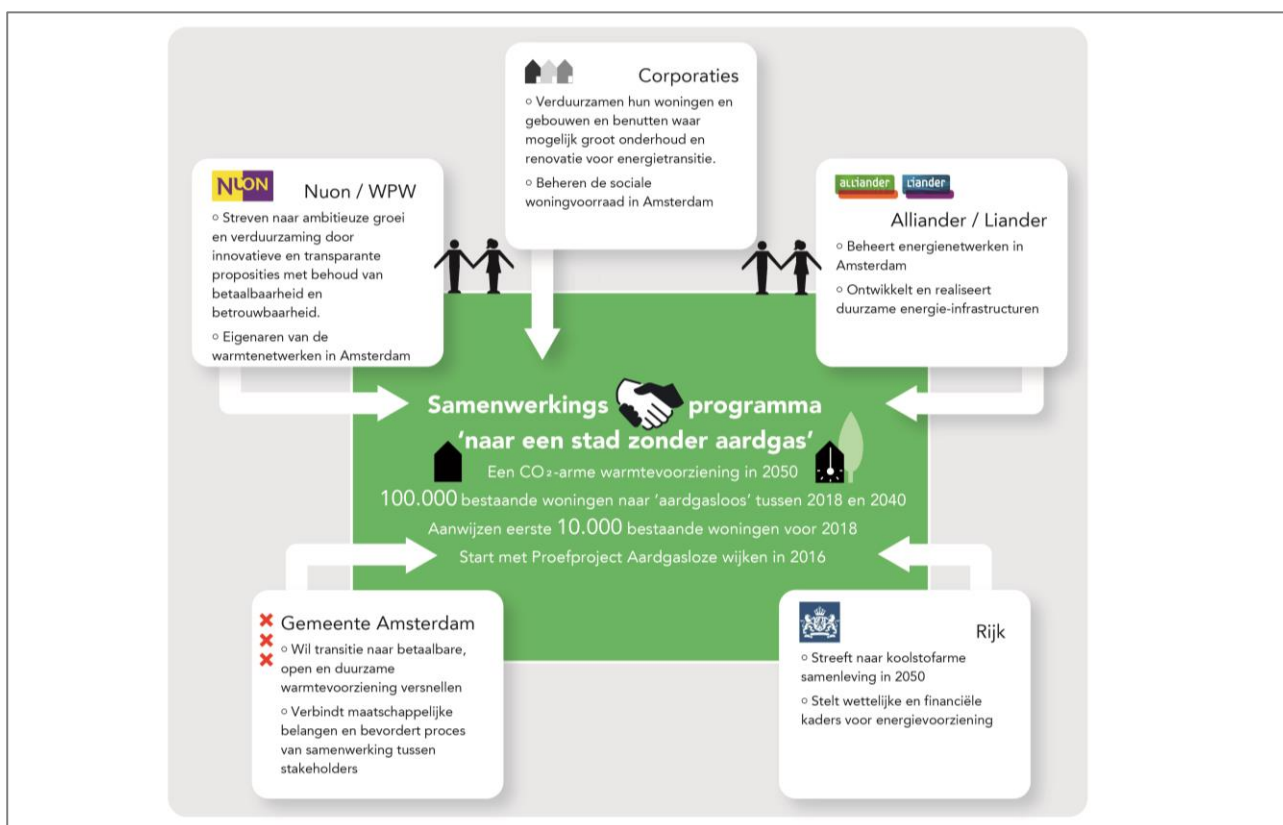
De organisatie rond de uitvoering van de City Deal kent zo drie platforms:

- a. *Stuurgroep Amsterdam Aardgasloos*, bestaat uit bestuurders en directeurs van de belangrijkste stakeholders onder voorzitterschap van de gemeente Amsterdam. Het gaat hier om de lange termijn strategie en gezamenlijke sturing naar een aardgasloze stad.
- b. *Projectgroep City Deal*, bestaat uit de gemeente Amsterdam (als voorzitter en in andere rollen, bijvoorbeeld Stadsregie), Nuon/WPW, AFWC, ASW, HA, Alliander DGO, Liander, 2 individuele corporaties en een vertegenwoordiger van de Stroomversnelling (vanwege all electric). Het gaat hier om de tactische, stadsbrede invulling van 'aardgasloos'.
- c. *Projectgroep per aardgasloze wijk c.q. transitiegebied*: bestaat uit de relevante stakeholders in het gebied: gemeente, Liander, corporaties, bewonersvertegenwoordiging, andere gebouweigenaren en de relevante energieleverancier(s). Het gaat hier om de operationele invulling van aardgasloos en om de technische, zakelijke en andere plannen voor de realisatie.

Concrete taken voor de projectorganisatie zijn in ieder geval:

1. Bepalen van gezamenlijke strategie en (ver)binden van de organisaties aan de opgave Aardgasloos.
2. Voeren van regie op het stedelijke proces naar 'aardgasloos' en de samenwerking
3. Inrichten en sturen op de voortgang van het proefproject aardgasloze wijken
4. Inbedden en koppelen van stedelijke initiatieven voor een duurzamere warmtevoorziening
5. Communiceren over de noodzaak en urgentie van de stap naar aardgasloze wijken
6. Gezamenlijk behartigen van belangen bij de rijksoverheid
7. Werven van financiële middelen en subsidies voor de uitvoering van de ambities
8. Evalueren van de resultaten eind 2018 en voorbereiden voor afspraken over de opschaling
9. Vorm geven aan de samenwerking met andere belanghebbenden, zoals het ministerie van EZ, de woonbond, VVE-belang, de vastgoedsector en het programma Warmte en Koude van de MRA.
10. Faciliteren van de projectgroepen voor de (proef)projecten door ontwikkeling van stadsbreed instrumentarium en verspreiding van kennis

Voor een deel gaat het om reguliere activiteiten, die we als organisaties nu afzonderlijk al uitvoeren, waar we in deze opgave bij willen aansluiten, en die we waar mogelijk beter op elkaar zullen afstemmen. Voor een deel gaat het ook om nieuwe activiteiten die we samen gaan uitvoeren. De projectorganisatie zal zelf geen warmte- of transitieprojecten uitvoeren. Deze blijven de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke (samenwerkingsverbanden tussen) partners en stakeholders.

Figuur met de doelstellingen, samenwerkende partijen en de kern van hun rol en bijdrage in de Amsterdamse City Deal

Dragen bij door de volgende activiteiten:

B. Bijdragen van de gemeente

1. De gemeente gaat haar strategie 'Naar een stad zonder aardgas' uitvoeren. Deze strategie behelst 18 concrete acties, waaronder de onderstaande. De gemeente zal:

2. Mede op verzoek van de andere stakeholders, regie voeren op de gezamenlijke ontwikkeling van gebiedsgerichte uitwerkingen, te beginnen in het project Aardgasloze Wijken.
3. Strategische plannen en investeringsbesluiten opstellen voor aardgasloze nieuwe wijken en woningen die de komende jaren worden gebouwd.
4. In de communicatie over de transitie van aardgas naar warmte bijdragen als het gaat om de maatschappelijke noodzaak, als onderdeel van een gezamenlijke aanpak.
5. Afspraken maken met de beheerders van warmtenetten en -bronnen over de openheid van de transportnetten en de verduurzaming van de warmtebronnen.
6. Samen met partners van de Amsterdamse City Deal nieuwe partners en sectoren betrekken bij de uitvoering van de plannen.
7. De kansen van NOM in grootschalige verduurzaming van de warmtevoorziening onderzoeken, samen met de corporaties.
8. Bij het Rijk veranderingen van regels en een financiële rijksbijdrage bepleiten, onder andere via haar deelname aan de Warmtetafel.
9. In de uitvoering de afstemming van de uitvoering van werken in de openbare ruimte sturen en coördineren.

C. Bijdragen van de AFWC en de Woningcorporaties

1. Voor 2020 worden door enkele corporaties 2.500 woningen in de bestaande voorraad aangewezen en in het kader van het (proef)project 'Aardgasloze wijken' in uitvoering genomen.
2. Voor 2018 ontwikkelen corporaties en gemeente samen projecten om 7.500 woningen aardgasloos te maken. Afgesproken is dat deze projecten uiterlijk starten in 2020.
3. De corporaties wijzen derhalve voor 2018 bij elkaar 10.000 bestaande woningen aan die zullen worden afgesloten van aardgas. Een gebiedsgerichte aanpak is daarbij leidend. Bij dit alles gelden de afspraken en voorwaarden zoals die zijn vastgelegd in de Samenwerkingsafspraken.
4. De corporaties spannen zich in om daar waar mogelijk groot onderhoud en renovatie te benutten om tot een energietransitie te komen.

D. Bijdragen van Nuon en WPW

1. Realisering van de transitie naar een duurzame warmtevoorziening in Amsterdam door de ontwikkeling en uitbreiding van nieuwe en bestaande warmtenetten met het oogmerk van een betaalbare, betrouwbare en duurzame warmtevoorziening in de stad.
2. Verduurzaming en versteviging van de warmtevoorziening op verschillende schaalniveaus door verbinding van en uitwisseling met lokale decentrale duurzame bronnen, buurtwarmtenetten en het warmtenet op stadsniveau.
3. Ontwikkeling van vernieuwende, duurzame en transparante proposities die wonen zonder aardgas voor inwoners en gebouweigenaren van Amsterdam aantrekkelijk maakt.
4. Het voortouw nemen in het verder onderzoeken en uitwerken van de verdere verduurzaming van de huidige warmtebronnen.
5. Nuon en WPW zullen actief deelnemen in de verschillende projectplatforms en zijn bereid een financiële bijdrage te doen die gelijkwaardig is aan de overige partners, nadat bepaald is welke invulling het projectteam krijgt.

E. Bijdragen van Alliander en Liander

1. Alliander wil actief deel nemen aan de uitvoering van deze City Deal en heeft de mogelijke inbreng o.a. verwoord in het Transitieplan Schaa sprong Warmte Amsterdam.
2. Liander verzorgt onafhankelijk inzicht in mogelijke oplossingen per wijk, en geeft daarmee transparantie over de energetische besluitvorming

3. (A)liander ontwikkelt gebiedsgewijs projecten voor alternatieve energie-infrastructuren, waar mogelijk met lokale stakeholders en initiatiefnemers
4. (A)liander zorgt voor aanpassing of verwijdering van de gasnetten, en systeeminnovaties voor warmte- en elektriciteitsnetten. Alliander draagt daarmee bij aan de ontwikkeling van marktmodellen en businesscases die de transitie faciliteren tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.
5. Alliander is in principe bereid om eventuele extra kosten van specifieke innovaties in proefprojecten (op het vlak van open en slimme netten), onder voorwaarden, te beschouwen als investering in de verdere ontwikkeling van die innovaties.
6. Alliander levert uit de eigen organisatie één FTE dedicated voor de projectorganisatie en draagt maximaal € 25.000 per jaar bij aan de proces- en onderzoekskosten van de projectorganisatie gedurende 4 jaren.

F. Bijdragen van het Rijk

De ontwikkeling naar steden en gebouwen zonder aardgas is een opgave van nationaal belang. De uitvoering door de Amsterdamse partijen vergt concrete bijdragen van het Rijk:

1. Het Rijk wordt gevraagd om het wettelijk mogelijk te maken dat de netbeheerder van de aansluitplicht in bestaande wijken kan worden ontheven en dat zij gasaansluitingen van bestaande gebouwen mogen afsluiten, als er een adequate alternatieve warmtevoorziening wordt geboden.
2. Het Rijk wordt gevraagd het verbruik van aardgas te ontmoedigen, mogelijkheden voor meer prijs- en productdifferentiatie te bewerkstelligen, de NMDA-benadering c.q. tariefregulering te verbeteren en te zorgen voor lagere infrastructurele kosten in de businesscase.
3. De gemeente zal, samen met de corporaties, het Rijk vragen om de mogelijkheden te onderzoeken van financiële incentives voor een (gebiedsgerichte) verduurzaming van de warmtevoorziening, bijvoorbeeld door een lagere verhuurdersheffing.
4. Voor het proefproject Aardgasloze wijken wordt het Rijk gevraagd om een financiële bijdrage om de eventuele onrendabele top van de proefprojecten te dekken.

Op weg naar een stad zonder aardgas nodigen we andere actoren en stakeholders in Amsterdam van harte en uitdrukkelijk uit om zich aan te sluiten bij deze ambitie naar een betaalbare en duurzame warmtevoorziening in een stad zonder aardgas in 2050 en samen met ons te werken aan een gebiedsgerichte implementatie en praktische voorbeelden door de hele stad.

Overeengekomen op XX november 2016 te Amsterdam,

Ondertekend door:

1. Gemeente Amsterdam, Abdeluheh Choho
2. AFWC, Egbert de Vries
3. Alliander, Peter Molengraaf
4. Liander, Ingrid Thijssen
5. Nuon, Martijn Hagens
6. Woningstichting Stadgenoot, Marien de Langen
7. Woningstichting Eigen Haard, Bert Halm
8. Woningstichting Rochdale, Hester van Buren
9. WestpoortWarmte, Derk Cappelle en Alexander van Ofwegen
10. Ymere, Karin Laglas

Met een adhesie-betuiging van:

- Amsterdamse Huurdersvereniging, Winnie Terra.